

СОЦІАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ СКЛАДОВІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-37>

УДК 338.5:336.2.027

Карамішев Дмитро Васильович,

доктор наук з державного управління, професор,

професор кафедри публічної політики

навчально-наукового інституту “Інститут державного управління”

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

e-mail: dvk1vip@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-1617-3240>

Замчій Сергій Володимирович,

аспірант кафедри публічної політики

навчально-наукового інституту “Інститут державного управління”

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

e-mail: szamchiy@gmail.com <https://orcid.org/0009-0000-3357-0980>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЗА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВ

Анотація. У статті досліджуються нормативно-правове та організаційне забезпечення реалізації державної політики щодо системи підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я за трансформаційних умов. Мета статті полягає в обґрунтуванні організаційно-методичних підходів щодо формування сучасної системи підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я та напрямів підвищення її ефективності на основі аналізу наявного масиву чинних нормативних актів, які стосуються визначення кваліфікаційних характеристик і вимог до категорій керівників різних рівнів управління системою охорони здоров'я за трансформаційних умов.

Як цитувати: Карамішев Д. В., Замчій С. В. Нормативно-правове та організаційне забезпечення реалізації державної політики щодо системи підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я за трансформаційних умов. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 516–532. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-37>

In cites: Karamyshev, D.V., Zamchiy, S.V. (2025). Regulatory, legal and organisational support for the implementation of state policy on the training system for managers in the healthcare sector under transformation conditions. *State Formation*, no. 1 (37), 516–532. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-37> [in Ukrainian].

© Карамішев Д. В., Замчій С. В., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Обґрунтовано, що в сучасних соціально-економічних умовах господарювання, керівник галузевого органу управління, закладу охорони здоров'я має бути не лише організатором, а й мати управлінську або правову підготовку в межах галузі 04 «Business, Administration and Law» відповідно до деталізованої галузі Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013. Зазначено про необхідність визначення нових вимог до керівників галузі, відповідно того, для виконання яких функцій готується той або інший фахівець з урахуванням оволодіння комплексом необхідних знань у галузі сучасного менеджменту, економіки, права та психології, безпеки, інформаційних технологій і комунікацій, що опановуються упродовж проходження спеціальної професійної підготовки з урахуванням галузевих особливостей.

Запропоновано прийняття національної Програми розвитку кадрового потенціалу системи охорони здоров'я, а також створення науково-методичного об'єднання з підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я на базі провідних закладів вищої освіти, в яких реалізуються освітні програми за спеціальностями, предметна область яких стосується управління та адміністрування відповідно до деталізованої галузі Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013.

Ключові слова: *державна політика, система охорони здоров'я, нормативно-правове забезпечення, управління закладами охорони здоров'я, підготовка керівників закладів охорони здоров'я.*

Постановка проблеми. Важливість підготовки високопрофесійних керівних кадрів для галузі охорони здоров'я є однією з головних умов її розвитку та обумовлена необхідністю системної модернізації, а також забезпечення її належного функціонування в умовах міжнародної інтеграції, сучасних викликів, реальних і гібридних загроз. Кінцевою метою реалізації цієї концепції є досягнення таких цілей, як збереження та зміцнення здоров'я населення; підвищення якості медичного обслуговування; підвищення якості освітньо-наукової та фахової практично орієнтованої діяльності закладів вищої освіти та закладів післядипломної освіти на світові досягнення і запровадження провідних міжнародних практик; конкурентоспроможність фахівців – керівників медичної галузі на міжнародному ринку праці.

Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 р. № 34-р [25] на виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 р. “Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою”, введеного в дію Указом Президента України від 18 серпня 2021 р. № 369, Указу Президента України від 18 червня 2021 р. № 261 “Про заходи щодо підвищення конкурентоспроможності закладів охорони здоров'я та забезпечення додаткових гарантій для медичних працівників”, наголошує на необхідності удосконалення системи підготовки керівників галузі, зокрема закладів охорони здоров'я та сприянні їх розвитку [22; 24; 25].

Стаття є продовженням розвідок, що було розпочато у публікаціях Д. Карамишева [1; 2], стосовно обґрунтування організаційних механізмів

формування системи професійної підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я в Україні та її нормативно-правового забезпечення.

Метою статті є обґрунтування організаційно-методичних підходів щодо формування сучасної системи підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я та напрямів підвищення її ефективності на основі аналізу наявного масиву чинних нормативних актів, які стосуються визначення кваліфікаційних характеристик і вимог до категорій керівників різних рівнів управління системою охорони здоров'я за трансформаційних умов.

Виклад основного матеріалу. Реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я забезпечується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я України. Згідно із затвердженим Положенням [17], відповідно до покладених на нього завдань, Міністерство охорони здоров'я України забезпечує організацію та формування кадрової політики та визначає пріоритетні напрямки розвитку людських ресурсів у сфері охорони здоров'я. Керівником закладу охорони здоров'я може бути призначена лише особа, яка відповідає єдиним кваліфікаційним вимогам, встановленим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, незалежно від форми власності [5].

Положення про Управління медичних кадрів, освіти і науки Міністерства охорони здоров'я України, затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09 лютого 2023 року № 261. Серед його основних завдань, зокрема організація та реалізація державної політики в галузі вищої освіти, питання якості підготовки, розстановки та використання медичних кадрів, добору і просування по службі за діловими якостями та професійною компетенцією керівних кадрів, підготовки, перепідготовки та післядипломної освіти медичних і фармацевтичних працівників галузі охорони здоров'я.

У складі Міністерства охорони здоров'я України з 2019 року згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12 червня 2019 року № 1354 [16] функціонував Департамент управління персоналом, який було реорганізовано в Управління персоналом. Його завдання полягають переважно в забезпеченні реалізації державної політики з питань управління персоналом у Міністерстві охорони здоров'я, доборі персоналу, прогнозування розвитку персоналу, заохочення працівників до службової кар'єри, підвищення рівня їх професійної компетентності.

Формування системи підготовки професійних управлінців – керівників галузі охорони здоров'я передбачає чіткого дотримання вимог до професійних назв робіт згідно Національним класифікатором України, що є особливо актуальним за трансформаційних умов, під час формування нових назв професій та посад у зв'язку з розвитком нових видів економічної діяльності та технологій у системі охорони здоров'я. Згідно з Національним класифікатором України, за основу якого було прийнято Міжнародну стандартну класифікацію професій (ISCO 88: International Standard Classification of Occupations/ILO,

Geneva) [27], професії за галузевим спрямуванням, що стосуються й галузі охорони здоров'я поділяють на такі класи: керівники, включаючи менеджерів (управителів), професіонали, включаючи професіоналів у галузі медицини, фахівці, включаючи допоміжний персонал та технічні службовці [4]. Для того щоб обґрунтовано підходити до питань, яким кваліфікаційним вимогам мають відповідати керівники галузі охорони здоров'я, слід детальніше зупинитися на понятті, “кваліфікація”. Так, фактично, кваліфікація, як підтвердження здатності виконувати завдання та обов'язки на відповідній ланці передбачає визначення в документі про освіту відповідного рівня чи професійну підготовку через назву відповідної професії, наприклад менеджер-економіст. Тобто вимоги стосуються, наприклад кваліфікації лікаря, спеціалізації з організації охорони здоров'я (за необхідності) та спеціальних знань і навичок, які необхідні для здійснення різноманітних управлінських функцій, що передбачені вимогами, що містяться в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників сфери охорони здоров'я [14], інших, у т.ч. локальних нормативних актів, що відрізняються в залежності від галузевої специфіки та відповідно до особливостей виконання певних завдань.

Згідно з Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики України від 28 липня 2010 р. № 327 [4], у Національному класифікаторі України Класифікаторі професій ДК 003:2010, розділом, який стосується професій, що пов'язані з визначенням та формуванням державної політики, законодавчим регулюванням, державним управлінням, управлінням підприємствами, установами, організаціями та їх підрозділами незалежно від форм власності, підпорядкування та видів економічної діяльності та передбачає здійснення управлінських і регулюючих функцій стосовно функціонування та розвитку різних сфер суспільного виробництва є розділ «Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)». Він охоплює широкий спектр професій, пов'язаних з виконанням різних лідерських та управлінських функцій, які загалом значно відрізняються своєю складністю та відповідальністю. Перелік управлінських професій, які можуть бути поширені на галузь охорони здоров'я має такий вигляд: посадові особи органів державної виконавчої влади, місцевих органів державної влади; керівники підприємств, установ та організацій, підрозділів в охороні здоров'я; менеджери (управителі) підприємств, установ, організацій та їх підрозділів у т.ч. в охороні здоров'я. При цьому, до основної цільової категорії, що потребує спеціальної фахової підготовки для здійснення керівних функцій, що передбачають здобуття вищої управлінської освіти галузевого спрямування слід віднести категорії керівників, професійні назви робіт яких пов'язані з визначенням і формуванням державної політики в галузі охорони здоров'я, законодавчим регулюванням; вищим державним управлінням; керівництвом об'єднаннями підприємств, підприємствами, установами, організаціями та їхніми підрозділами незалежно від форм власності та видів

економічної діяльності, відповідно до Національного Класифікатора України Класифікатора професій ДК 003:2010 [4].

До категорії професійних назв робіт 1210.1 Керівники підприємств, установ і організацій охорони здоров'я відносяться: генеральний директор, директор, головний лікар, начальник (завідувач) лікувально-профілактичного закладу. До категорії 1229.5 Керівники підрозділів в охороні здоров'я: начальник (завідувач) структурного підрозділу медичного закладу, головний державний санітарний лікар, головна медична сестра тощо. Також, доречними для реалізації в галузі охорони здоров'я і особливо до реалізації соціальних проєктів в системі охорони здоров'я та проєктів розвитку інфраструктури галузі охорони здоров'я на наш погляд є професійні назви робіт, що відносяться до категорії 1238 Керівник проєктів та програм у сфері матеріального (нематеріального) виробництва і 1482 Менеджер (управитель) з громадської охорони здоров'я [4].

Ціла низка нормативних-правових актів регулює питання, що пов'язані із визначенням номенклатури керівних посад, примірних штатних нормативів, кваліфікаційних характеристик для керівних посад працівників у закладах охорони здоров'я. Це, зокрема наказ Міністерства охорони здоров'я України: про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 № 33 «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я» [10]. Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 11.05.2016 № 427, в сучасних умовах господарювання вже немає типових штатних нормативів, а примірні штатні нормативи мають рекомендаційний характер. Штатний розпис закладу охорони здоров'я визначається керівником такого закладу і затверджується за його поданням головним розпорядником бюджетних коштів. При цьому, штатний розпис формується залежно від обсягу медичної допомоги, що надається таким закладом охорони здоров'я [10].

Разом з тим, деякі нормативні акти, що регулювали зокрема питання визначення номенклатури посад Міністерства охорони здоров'я України та порядку призначення та звільнення працівників цієї номенклатури, а також кваліфікаційні вимоги до підприємців, що провадять медичну практику, та медичних працівників закладів охорони здоров'я і фармацевтичних працівників були скасовані. Так, наказом № 409 (з0883-13) від 22.05.2013 «Про визнання таким, що втратив чинність, наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22 квітня 1993 року № 90» скасовано наказ Міністерства охорони здоров'я «Про номенклатуру посад Міністерства охорони здоров'я України та порядок призначення та звільнення працівників цієї номенклатури. Також, втратив чинність наказ Міністерства охорони здоров'я України 02 лютого 2011 року № 49 (зі змінами, у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 30 листопада 2012 року № 981) «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики», де зокрема йшлося про відповідність кваліфікаційним вимогам для осіб, які призначаються на посади керівників закладів охорони здоров'я.

Що стосується подальшої інституціалізації системи організації діяльності закладів охорони здоров'я і підготовки професійних кадрів галузі, які зможуть ефективно працювати в нових умовах господарювання, то в цьому напрямі було зроблено низку важливих кроків, спрямованих на удосконалення організаційно-правових механізмів регулювання і подальшу оптимізацію функціонування системи охорони здоров'я.

6 листопада 2017 року в Україні введено в дію Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» від 6 квітня 2017 р. № 2002, яким запроваджується автономізація медичних закладів [8]. У відповідність з цим нормативним актом, передбачено внесення змін до статті 16 Закону України «Основ законодавства України про охорону здоров'я», у частині дев'ятої якого зазначається, що керівники державних та комунальних закладів охорони здоров'я призначаються на посаду уповноваженим виконавчим органом управління власника закладу охорони здоров'я на конкурсній основі [5].

Наказом від 25.03.2019 № 668 внесені зміни до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 28 жовтня 2002 року № 385 «Перелік посад професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я» [11]. Наказом Міністерства охорони здоров'я України України № 1064 від 20.06.2022 року затверджено Перелік посад професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та Перелік посад професіоналів з вищою немедичною освітою з відповідними змінами до Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 24 лютого 2021 року № 346 [6].

Постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 725 затверджено Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я [18], до якого внесено зміни відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2025 р. № 165. Воно визначає основні засади здійснення безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я, що працюють у закладах охорони здоров'я, закладах освіти та провадять діяльність за професіями, включеними до розділів “Керівники” (у разі наявності освіти у галузі знань 22 “Охорона здоров'я”), “Професіонали” та “Фахівці” Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (випуск 78 “Охорона здоров'я”), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 р. № 117.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23 січня 2024 року № 112 затверджено Номенклатуру спеціальностей професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я, а також Перелік циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою» [15].

Суттєвих змін відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 № 650 зазнали попередні вимоги, які визначені новим

Порядком проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я, а також номенклатура спеціальностей / профілів роботи за спеціальностями та відповідних їм професійних кваліфікацій / посад працівників сфери охорони здоров'я [20].

З метою здійснення раціонального розподілу праці, а також встановлення відповідності персоналу згідно з фахом і кваліфікацією, визначенням завдань, обов'язків і відповідальності працівників галузі охорони здоров'я, затверджено наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117 зі змінами «Про впровадження випуску Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» [14], який розроблено з урахуванням змін державних стандартів щодо класифікації професій та чинної номенклатури посад медичних працівників. Наказом МОЗ України від 31.10.2018 р. № 1977 «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», замість втрачених свою актуальність, уведені нові посади керівників, зокрема генеральних директорів та їх заступників, медичних директорів та завідуючих структурних підрозділів із розмежуванням функціональних обов'язків зазначених посад та запровадженням критерії для керівників закладів охорони здоров'я різних рівнів [9]. Відповідно до вказаних змін, до розділу "Керівники" Довідника включено: керівників закладів охорони здоров'я, основних підрозділів охорони здоров'я, виробничих підрозділів у побутовому обслуговуванні, діяльність яких проходить у сфері надання медичної допомоги. Це такі посади, як: генеральний директор (директор) / начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я; генеральний директор центру контролю та профілактики хвороб – головний санітарний лікар; заступник генерального директора (директора) / начальника (завідувача) закладу охорони здоров'я; медичний директор; головна медична сестра (медичний брат); начальник / заступник начальника головного управління, управління (самостійного відділу, служби) охорони здоров'я місцевої державної адміністрації; начальник (завідувач, керівник) структурного підрозділу закладу охорони здоров'я.

Для нових призначень, після 01 січня 2019 року з Випуску виключено кваліфікаційні характеристики таких посад, як: головний лікар лікувально-профілактичного закладу, обласної, центральної міської, міської, центральної районної та районної лікарень; заступник головного лікаря обласної, центральної міської, міської, центральної районної та районної лікарень, у т.ч. заступник головного лікаря з медсестринства [14].

Відповідно до «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», кваліфікаційні вимоги до керівників мають вичерпний перелік, що включають вимоги до наявності вищої освіти, спеціалізації (у разі потреби), проходження інтернатури, стажу роботи на керівних посадах, безперервного розвитку тощо [14]. Щодо конкретизації освітньо-професійних вимог до зазначених вище посад керівників, то наявність вищої освіти другого (магістерського) рівня у галузях знань «Управління та

адміністрування», «Право», що відповідає галузі D «Бізнес, адміністрування та право» за оновленим переліком галузей знань і спеціальностей [12] є вимогою для посад генерального директора (директора)/начальника (завідувача) закладу охорони здоров'я; генерального директора центру контролю та профілактики хвороб – головного санітарного лікаря; заступника генерального директора (директора)/начальника (завідувача) закладу охорони здоров'я. Вимоги до посад медичного директора; начальника/заступника начальника головного управління, управління (самостійного відділу, служби) охорони здоров'я місцевої державної адміністрації; начальника (завідувача, керівника) структурного підрозділу закладу охорони здоров'я передбачають наявність спеціалізації з «Організації і управління охороною здоров'я». Слід зазначити, що існуючі кваліфікаційні вимоги до керівників не повністю відповідають вимогам сьогодення, враховуючи функціонування сектору охорони здоров'я та закладів охорони здоров'я в нових ринково-економічних умовах. Водночас, набуття автономії закладами охорони здоров'я, потребує подальшого перегляду і вдосконалення кваліфікаційних вимог їх керівного складу.

Отже, система підготовки керівних кадрів у галузі охорони здоров'я в Україні перебуває у стані трансформації та потребує удосконалення, що стосується передусім її подальшої інституціоналізації у напрямі як упорядкування, так і диференціації системи підготовки за багаторівневим принципом.

Щодо професійних знань керівників закладів охорони здоров'я, то на нашу думку вони мають бути зосереджені на питаннях дотримання чинного законодавства про охорону здоров'я, які містяться у нормативних документах, що регламентують діяльність, визначають функції та завдання органів управління і закладів охорони здоров'я, медичного, трудового і господарського права; соціально-демографічних характеристиках та показниках здоров'я населення; основах організації та управління охорони здоров'я, планування та проєктування, соціальної і медичної психології; організацію фінансово-економічної діяльності закладів охорони здоров'я; документи, що визначають потужність, структуру, штатний розклад закладу, укомплектованість підрозділів і потребу в кадрах; нормативні акти щодо підвищення кваліфікації, безперервного розвитку та атестації медичних працівників; порядок ведення облікової та звітної документації, обробки медичної статистичної інформації; потреби в медичному обладнанні, лікарських засобах і медичних виробках; специфіку менеджменту, маркетингу, підприємництва в галузі охорони здоров'я.

Механізмом реалізації та залучення професіоналів до керівництва на різних рівнях управління в системі охорони здоров'я є конкурсний відбір. Так, на посади керівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я призначення відбувається на конкурсній основі з укладанням контракту. Відповідно до закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я», Порядок проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я та порядок укладання контракту з

керівником державного, комунального закладу охорони здоров'я [21], а також типова форма такого контракту затверджуються Кабінетом Міністрів України [5]. Конкурс при прийнятті на посади в державні органи є, з одного боку, історично обумовленим дієвим засобом, а з іншого – сучасним демократичним й важливим компонентом набору та відбору кадрів.

Інститут конкурсного прийому на керівні посади має базуватися на таких основних принципах, як рівноправність, відповідність здібностей і професійного рівня вимогам конкретного виду діяльності в системі державного управління, забезпечення гласності при проведенні конкурсів. При цьому, при здійсненні конкурсного відбору треба враховувати й ті якісні характеристики претендентів, які говорять про певні попередні досягнення, участь у громадських заходах, суспільну значущість, схильність до постійного навчання, підвищення кваліфікації. Іншими словами, вона повинна розглядати здібності та реалізацію цих здібностей претендентом у динаміці з урахуванням всього комплексу факторів, які мають значення при призначенні на керівні посади і в цьому неоцінний вклад можуть відігравати саме професійні галузеві товариства.

Постановою КМУ від 23 липня 2024 р. № 840 [13] внесено зміни до Порядку проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2008 р. № 777 “Про проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки” [23], згідно з якими вимоги Порядку проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки не поширюються на заклади охорони здоров'я державної форми власності, що функціонують як державні некомерційні підприємства.

Цією ж постановою [13] внесено суттєві зміни до Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1094 [21]. Цим Порядком визначається механізм проведення конкурсу на зайняття посад керівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я. Слід зазначити, що в цьому документі закладені принципи, дотримання яких передбачено на всіх етапах проведення конкурсу, а саме: принципи, що забезпечують рівний доступ, політичну неупередженість, законність, довіру суспільства, відсутність дискримінації за будь якими ознаками, прозорість, доброчесність, ефективний та справедливий процес відбору кандидатів на відповідні керівні посади.

Проведення конкурсу передбачено в п'ять етапів: 1) прийняття рішення про проведення конкурсу; 2) формування конкурсної комісії; 3) підготовка до проведення конкурсу; 4) проведення конкурсу; 5) оприлюднення результатів конкурсу. Ці етапи ретельно прописані у зазначеному вище Порядку [21]. Щодо умов проведення конкурсу, то підставою для цього є рішення органу управління, яке приймається протягом трьох робочих днів з моменту виникнення вакантної посади.

Відповідні зміни, що внесені постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. № 840 передбачають зокрема різні вимоги до складу конкурсних комісій: для державних закладів, що належать до сфери управління Міністерства охорони здоров'я; для надкластерних комунальних закладів та/або комунальних закладів обласного рівня; для кластерних, загальних та інших комунальних закладів, а також дещо різняться: для новостворених державних закладів, що належать до сфери управління Міністерства охорони здоров'я; для новостворених державних закладів, що не належать до сфери управління Міністерства охорони здоров'я; для новостворених комунальних закладів [13].

Проте визначальними для формування системи професійного управління закладами охорони здоров'я вважаємо те, що сформульовано і висунуто чіткі кваліфікаційні вимоги, яким повинні відповідати претенденти на посади керівників закладів охорони здоров'я. А саме, наявність вищої освіти другого (магістерського) рівня у галузях знань “Управління та адміністрування”, “Публічне управління та адміністрування”, “Державне управління”, “Право” або “Охорона здоров'я”. При цьому, вимагається наявність спеціалізації “Організація і управління охороною здоров'я” у разі наявності у претендентів на посади керівників закладів повної вищої освіти у галузі знань “Охорона здоров'я”. Для учасників конкурсу на зайняття посад керівників фармацевтичних закладів - спеціалізації “Організація і управління фармацією” [13].

Вимоги до стажу роботи такі: для закладу національного рівня або надкластерного закладу – не менше семи років за спеціальністю у сфері охорони здоров'я, з яких не менше трьох років на керівній посаді; для кластерного закладу – не менше п'яти років за спеціальністю у сфері охорони здоров'я, з яких не менше двох років на керівній посаді; для загального та іншого закладу – не менше трьох років за спеціальністю у сфері охорони здоров'я, з яких не менше одного року на керівній посаді; для закладу, що надає виключно первинну медичну допомогу – не менше трьох років за спеціальністю у сфері охорони здоров'я або одного року на керівній посаді [13].

Крім зазначеного вище, важливим під час конкурсного відбору є такі критерії, як володіння державною мовою, що засвідчується відповідним документом, визначеним Законом України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”; доброчесність претендента та наявність у нього управлінських навичок. Водночас об'єктивність оцінювання претендентів за зазначеними критеріями визначається на підставі порядку оцінювання учасників конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я, затвердженому МОЗ, в якому наведені відповідні вимоги до оцінювання та перелік індикаторів відповідності учасників конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я критеріям, визначеним пунктом 35 Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1094 [21].

Відповідно до затвердженого порядку [19], індикаторами для оцінювання управлінських навичок є: 1) прийняття ефективних рішень (здатність приймати вчасні та виважені рішення, що ґрунтуються на оцінці існуючих альтернатив і ризиків; спроможність іти на виважений ризик; автономність та ініціативність щодо пропозицій і рішень); 2) впровадження змін (орієнтованість на спрощення процедур, підвищення прозорості та ефективності; здатність до генерування і впровадження нових ідей, впровадження інноваційних рішень, рішучості та орієнтованості на результати; здатності до підтримування та реагування на зміни, спрямованості до залучення зацікавлених сторін; вміння проводити оцінювання ефективності впровадження відповідних змін); 3) кризове управління (здатність до ідентифікування ризиків та загроз, визначення їх причини та походження, діагностики кризових ситуацій; здатність до прогнозування можливих наслідків кризових явищ та ситуацій, прийняття та реалізації адекватних антикризових рішень; здатність до організації підготовки поточних, оперативних і стратегічних планів відповідних антикризових дій та моніторингу їх виконання; здатність до аналізу, відбору та використання нестандартних інструментів, спрямованих на запобігання кризовим ситуаціям, стабілізацію ситуації, мінімізацію та ліквідацію наслідків кризових явищ та ситуацій); 4) управління персоналом (здатність до делегування та управління результатами, здійснення позитивного впливу на персонал закладів охорони здоров'я, спрямовуючи їхні зусилля на досягнення стратегічних цілей організації; здатність до наставництва та розвитку особистості, мотивації і стимулювання персоналу до професійного розвитку, а також стимулювання командної роботи та налагодження співробітництва) [3; 19].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Необхідність глибокого теоретичного та науково-методичного обґрунтування проведення єдиної державної політики щодо системи підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я, задоволення її потреб у фахівцях – професіоналах, розробки ефективних програм підготовки професійних управлінців системи охорони здоров'я, для забезпечення їх подальшої ефективної роботи на різних управлінських рівнях пропонується прийняття національної Програми розвитку кадрового потенціалу системи охорони здоров'я. З цією метою, вважаємо за доцільне створення науково-методичного об'єднання з підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я на базі провідних закладів вищої освіти, в яких реалізуються освітні програми за спеціальностями, предметна область яких стосується управління та адміністрування (відповідно до деталізованої галузі Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013) [26], що передбачає набуття відповідних спеціальних (фахових) компетентностей згідно із затвердженими Стандартами вищої освіти та індикаторами безперервного розвитку керівників з урахуванням галузевої специфіки.

Отже, в сучасних соціально-економічних умовах господарювання, керівник галузевого органу управління, закладу охорони здоров'я має бути не лише організатором, а й мати управлінську або правову підготовку в межах

галузі 04 «Business, Administration and Law» відповідно до деталізованої галузі Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013) [26], що відповідає шифру і найменуванню галузі D «Бізнес, адміністрування та право» з урахуванням внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 1021 [12]. Наближення України до міжнародних, зокрема європейських стандартів потребує також визначення нових вимог до керівників галузі, відповідно того, для виконання яких функцій готується той або інший фахівець з урахуванням оволодіння комплексом необхідних теоретичних знань у галузі сучасного менеджменту, економіки, права та психології, безпеки, інформаційних технологій і комунікацій, що опановуються упродовж проходження спеціальної професійної підготовки, у тому числі з урахуванням міждисциплінарних підходів та галузевих особливостей за відповідними освітніми програмами.

Професійне управління, а тим більше просування на вищі його щаблі можливо лише за наявності певних обставин, що стосуються дотримання чітких критеріїв, що мають бути диференційовані в залежності від рівня управління. Ефективне управління лише підзвітною організацією ще не свідчить про те, що керівник може ефективно очолювати організацію більш високого рівня. Для цього він повинен проявити здібності системного підходу і загальносуспільного мислення. І саме тут на перший план мають виходити не лише менеджерські якості, а передусім суспільно значущі якості керівника і здатність ефективно управляти автономною організацією за трансформаційних умов [1; 2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карамішев Д. В., Федак Н. М. Механізми формування системи професійної підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 3. С. 380-387. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2011_3_59
2. Карамішев Д. В. Перетворення в системі охорони здоров'я з позиції управлінця і громадянина. *Здоров'я України*. 2008. № 15–16 (196–197). С. 66–67.
3. Методичні рекомендації щодо окремих питань визначення спеціальних вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій “Б” і “В”, та підготовки умов проведення конкурсу, затверджених наказом Національного агентства України з питань державної служби від 15 січня 2021 року № 4-21 (зі змінами від 29.04.2024 року №72-24).
4. Національний Класифікатор України Класифікатор професій ДК 003:2010 : Наказ Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
6. Перелік посад професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та Перелік посад професіоналів з вищою немедичною освітою МОЗ України : Наказ від 20.06.2022 № 1064. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0886-22#Text>
7. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я. Закон України від 06.04.2017 № 2002-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-19#Text>
9. Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 "Охорона здоров'я". МОЗ України : Наказ від 31.10.2018 № 1977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1977282-18#Text>
10. Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 N 33 "Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я". МОЗ України : Наказ від 11.05.2016 № 427. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0427282-16#Text>
11. Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 28 жовтня 2002 року № 385. МОЗ України : Наказ від 25.03.2019 № 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0417-19#Text>
12. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>
13. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2008 р. № 777 і від 27 грудня 2017 р. № 1094 : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 840. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840-2024-%D0%BF#Text>
14. Про впровадження випуску Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я». МОЗ України : Наказ від 29.03.2002 № 117 із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0117282-02#Text>
15. Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою. МОЗ України : Наказ, Перелік від 23.01.2024 № 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-24#Text>
16. Про затвердження Положення про Департамент управління персоналом. Наказ Міністерства охорони здоров'я від 12 червня 2019 року N 1354. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MOZ31511?an=1&ed=2019_06_12
17. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України. Постанова Кабінету Міністрів України : Положення від 25.03.2015 № 267 в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text>
18. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я. Постанова Кабінету Міністрів України : Положення від 14.07.2021 № 725. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-%D0%BF#Text>
19. Про затвердження Порядку оцінювання учасників конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я. МОЗ України : Наказ, Порядок від 23.12.2024 № 2143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-25#Text>
20. Про затвердження Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я та внесення змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України. МОЗ України : Наказ, Порядок, Форма від 16.04.2025 № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0824-25#n4>
21. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Заява, Форма типового документа від 27.12.2017 № 1094. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1094-2017-%D0%BF#Text>
22. Про заходи щодо підвищення конкурентоспроможності закладів охорони здоров'я та забезпечення додаткових гарантій для медичних працівників : Указ Президента України від 18.06.2021 № 261/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261/2021#Text>

23. Про проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік від 03.09.2008 № 777. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/777-2008-%D0%BF#Text>

24. Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою. РНБО : Рішення від 30.07.2021. Введено в дію Указом Президента України від 18 серпня 2021 року № 369/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0052525-21#Text>

25. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 17.01.2025 № 34-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text>

26. International Standard Classification of Education Fields of education and training 2013 (ISCED-F 2013) – Detailed field descriptions / UNESCO. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf>

27. International Standard Classification of Occupations (ISCO). URL: <https://ilostat.ilo.org/methods/concepts-and-definitions/classification-occupation/>

Конфлікт інтересів.

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2025 р.

Стаття рекомендована до друку 10.05.2025 р.

Karamyshev D. V.,

Doctor of Public Administration, Full Professor,

Full Professor of the Public Policy Department,

Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»,

V. N. Karazin Kharkiv National University,

4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

e-mail: dvk1vip@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-1617-3240>

Zamchiy S. V.,

Postgraduate Student of the Department of Public Policy,

Education and Research Institute of Public Administration

of V. N. Karazin Kharkiv National University,

4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

e-mail: szamchiy@gmail.com <https://orcid.org/0009-0000-3357-0980>

REGULATORY, LEGAL AND ORGANISATIONAL SUPPORT FOR THE IMPLEMENTATION OF STATE POLICY ON THE TRAINING SYSTEM FOR MANAGERS IN THE HEALTHCARE SECTOR UNDER TRANSFORMATION CONDITIONS

Annotation. The article examines the regulatory, legal and organisational support for the implementation of state policy on the training of healthcare managers in conditions of transformation. The purpose of the article is to substantiate organisational and methodological approaches to the formation of a modern system for training healthcare managers and ways to improve its effectiveness based on an analysis of the existing body of regulations concerning the definition of qualification characteristics and requirements for categories of managers at various levels of healthcare system management under conditions of transformation.

It is substantiated that in the current socio-economic conditions, the head of an industry management body or healthcare institution should not only be an organiser, but also have managerial or legal training within the field of 04 'Business, Administration and Law' in accordance with the detailed field of the International Standard Classification of Education ISCED-F 2013. It is noted that it is necessary to define new requirements for industry managers, depending on the functions for which a particular specialist is being trained, taking into account the acquisition of a set of necessary knowledge in the field of modern management, economics, law and psychology, security, information technology and communications, which are mastered during special professional training, taking into account industry specifics.

It is proposed to adopt a national programme for the development of human resources in the healthcare system, as well as to establish a scientific and methodological association for the training of healthcare managers based on leading higher education institutions that offer educational programmes in specialities whose subject area relates to management and administration in accordance with the detailed field of the International Standard Classification of Education ISCED-F 2013.

Keywords: *public policy, healthcare system, regulatory framework, healthcare facility management, training of healthcare facility managers.*

REFERENCES

1. Karamyshev, D.V., Fedak, N.M. (2011). Mechanisms of formation of the system of professional training of health care managers in Ukraine. *Theory and practice of public administration*, is. 3, 380–387. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2011_3_59 [in Ukrainian].
2. Karamyshev, D.V. (2008). Transformation in the health care system from the position of a manager and a citizen. *Health of Ukraine*, no. 15–16 (196–197), 66–67. [in Ukrainian].
3. Methodological recommendations on certain issues of determining special requirements for persons applying for civil service positions of categories "B" and "C", and preparing the conditions for conducting the competition, approved by the order of the National Agency of Ukraine for Civil Service dated January 15, 2021 No. 4–21 (as amended on April 29, 2024 No. 72–24).
4. National Classifier of Ukraine Classifier of Professions DK 003:2010: Order of the State Consumer Standards Commission of Ukraine dated July 28, 2010 No. 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
5. Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care. Law of Ukraine dated November 19, 1992 No. 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
6. List of positions of healthcare professionals in healthcare institutions and List of positions of professionals with higher non-medical education of the Ministry of Health of Ukraine; Order of 06/20/2022 No. 1064. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0886-22#Text>
7. On higher education. Law of Ukraine of 07/01/2014 No. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
8. On amendments to certain legislative acts of Ukraine on improving legislation on the activities of healthcare institutions. Law of Ukraine of 04/06/2017 No. 2002-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-19#Text>
9. On Amendments to the Handbook of Qualification Characteristics of Workers' Professions. Issue 78 "Health Care". Ministry of Health of Ukraine; Order of 10/31/2018 No. 1977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1977282-18#Text>
10. On Amendments to the Order of the Ministry of Health of Ukraine of 02/23/2000 No. 33 "On Staffing Standards and Typical Staffing of Healthcare Institutions". Ministry of Health of Ukraine; Order dated 11.05.2016 No. 427. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0427282-16#Text>
11. On Amendments to the Order of the Ministry of Health of Ukraine dated October 28, 2002 No. 385. Ministry of Health of Ukraine; Order dated 25.03.2019 No. 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0417-19#Text>

12. On Amendments to the List of Fields of Knowledge and Specialties in Which Applicants for Higher and Professional Pre-Higher Education are Trained. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 08/30/2024 No. 1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>

13. On Amendments to the Procedures Approved by Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 3, 2008 No. 777 and dated December 27, 2017 No. 1094. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 23, 2024 No. 840. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840-2024-%D0%BF#Text>

14. On the Introduction of the Issue of the Handbook of Qualification Characteristics of Employee Professions. Issue 78 "Health Care". Ministry of Health of Ukraine; Order dated March 29, 2002 No. 117 with amendments. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0117282-02#Text>

15. On approval of the List of specialization cycles and thematic improvement by specialties of healthcare professionals in healthcare institutions and professionals with higher non-medical education. Ministry of Health of Ukraine; Order, List dated 01/23/2024 No. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-24#Text>

16. On approval of the Regulations on the Department of Personnel Management. Order of the Ministry of Health of June 12, 2019 No. 1354. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MOZ31511?an=1&ed=2019_06_12 [in Ukrainian].

17. On approval of the Regulations on the Ministry of Health of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Regulation of March 25, 2015 No. 267 as amended by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 24, 2020 No. 90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text>

18. On approval of the Regulations on the system of continuous professional development of healthcare workers. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Regulation dated 07/14/2021 No. 725. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-%D0%BF#Text>

19. On approval of the Procedure for evaluating participants in the competition for the position of head of a state, municipal healthcare institution. Ministry of Health of Ukraine; Order, Procedure dated 12/23/2024 No. 2143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-25#Text>

20. On approval of the Procedure for conducting certification of healthcare workers and amending some orders of the Ministry of Health of Ukraine. Ministry of Health of Ukraine; Order, Procedure, Form dated 04/16/2025 No. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0824-25#n4>

21. On approval of the Procedure for conducting a competition for the position of head of a state, municipal healthcare institution. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Procedure, Application, Form of a standard document dated 12/27/2017 No. 1094. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1094-2017-%D0%BF#Text>

22. On measures to increase the competitiveness of healthcare institutions and provide additional guarantees for medical workers. Decree of the President of Ukraine dated 06/18/2021 No. 261/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261/2021#Text>

23. On conducting a competitive selection of heads of business entities of the public sector of the economy. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Procedure, List dated 03.09.2008 No. 777. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/777-2008-%D0%BF#Text>

24. On the state of the national healthcare system and urgent measures to provide citizens of Ukraine with medical care. NSDC; Decision dated 07.30.2021. Enacted by Decree of the President of Ukraine dated August 18, 2021 No. 369/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0052525-21#Text>

25. On approval of the Strategy for the Development of the Healthcare System for the Period Until 2030 and approval of the Operational Plan of Measures for its Implementation in 2025-2027. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Strategy, Plan, Measures dated 17.01.2025 No. 34-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text>

26. International Standard Classification of Education Fields of education and training 2013 (ISCED-F 2013) – Detailed field descriptions / UNESCO. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf>

27. International Standard Classification of Occupations (ISCO). URL: <https://ilostat.ilo.org/methods/concepts-and-definitions/classification-occupation/>

Conflict of interest.

The authors declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

The article was received by the editors 09.04.2025.

The article is recommended for printing 10.05.2025.